Recente roofvogelliteratuur

Rob G. Bijlsma

Anselin A. & Degraeve K. 2018. Van rietmoeras naar graangewas: nestbescherming bij de Bruine Kiekendief in Vlaanderen. Natuur.oriolus 84: 50-57.
Een mooi overzicht van in Vlaanderen broedende Bruine Kiekendieven, gebaseerd op individueel herkenbare vogels. De soort is hier behoorlijk toegenomen, met een verschuiving naar broeden in polders (in granen). Jonge kiekendieven geboren in een graanveld (vooral gerst) kiezen er als broedvogel vaker voor om in riet te gaan broeden dan in hun geboortehabitat. De vogels broedend in graangewassen blijken overwegend vogels te zijn waarvan een eerste broedpoging in riet of maaigras was mislukt. Dat werd ook zichtbaar in de veel latere start van de eileg van die paren. Veel paren in rietvelden mislukken vroegtijdig, waarschijnlijk vooral doordat veel rietvelden klein zijn en droog staan; ook de nesten in maaigras gaan er vaak aan doordat er vroeg wordt gemaaid. Er valt dus te rekenen met een verdere toename van broedgevallen in graan (als vervolg op een mislukt broedsel elders). En dát vergt weer nestbescherming.
Barker A.W., Poxton I.R. & Heavisides A. 2017. Where have all the Merlins gone? A lament for the Lammermuirs. Scottish Birds 73: 250-257.
De Heuvels van de Lammermuirs waren ooit het toneel van talloze broedparen van Smellekens. Tegenwoordig is het volgestouwd met hoogspanningsleidingen en windmolens, plus dat de lokale jachtopzichters alles opruimen wat – al dan niet denkbeeldig – nadelig wordt geacht voor hoenders. Dat betekent dat zelfs hazen worden uitgeroeid omdat die misschien teken meedragen die voor hoenders kwalijk kunnen zijn. De enorme landschappelijke veranderingen deden de Smellekens de das om, en hoewel de auteurs geen aanwijzingen vonden dat Smellekens illegaal werden vervolgd, bleek de totale omzetting van Schots heuvelland ten faveure van het opkrikken van de hoenderpopulatie naar bizarre niveaus funest voor alles behalve hoenders. En zelfs die laatste worden volgeplempt met medicatie en geschoten met lood. Een weinig opwekkend verhaal over de teloorgang van een langlopende studie.
Camacho C. & Potti J. 2018. Non-foraging tool use in European Honey-buzzards: An experimental test. PLoS One 13(1): e0206843.
In dit stuk wordt gesuggereerd dat Wespendieven verse taken van bomen plukken om mieren aan te trekken waarmee ze zichzelf kunnen ‘wassen’ (anting). Dat voert terug op een waarneming die ze deden in Spanje. Ze bekeken verschillende boomsoorten op geschiktheid als mierenlokker, namelijk een lokale eikensoort, Esdoorn en Meidoorn. Van elk van die bomen werden takken geknipt die vervolgens op breekbaarheid werden getest; esdoorn bleek het makkelijkst te breken, eik het minst makkelijk. Beide boomsoorten trokken de meeste mieren aan, maar Wespendieven hadden een duidelijke voorkeur voor esdoorn (ondanks dat die maar op één plek voorkwam), de boom met de makkelijkst breekbare takken. Het vreemde aan dit stuk: het waargenomen gedrag van enkele Wespendieven klooiend met groene twijgen is zelfs niet met zekerheid als ‘anting’ te beschouwen. Dat maakt het stuk wel heel speculatief, te meer daar

niets van deze aard ooit eerder bij Wespendieven is vastgesteld (wat op zijn beurt óók niks zegt). En waarom zou een Wespendief die zich wil wassen met mierenzuur niet gewoon een mierennest opzoeken, zoals andere vogelsoorten ook doen? (camacho@ebd.csic.es).

Dijksen L. 2018. Nestplaatstrouw bij Blauwe Kiekendieven. De Skor 2018(3): 27-32.

In 2018 telde Texel vier broedparen van Blauwe Kiekendief. Van zes Texelse broedvogels met bekende herkomst waren er vier op Texel geboren, één op Terschelling en één op Norderney. Daarnaast zijn op Texel geboren jongen op Vlieland en Terschelling broedend vastgesteld.Verder is van een Terschellinger man bekend dat hij in twee jaar in het voorjaar in Zuid-Zweden werd gezien (maar onzeker of hij daar broedde). Drie van vier vrouwtjes op Texel waren trouw aan een eenmaal gekozen nestplaats; één vrouw broedde vanaf 2010 jaarlijks in een gebied met een straal van 300 meter. Een Terschellinger vrouw, geboren in 2011, vestigde zich in 2012 als broedvogel op Texel. Over de afgelopen zeven jaar broedde zij daar in een gebied met een straal van 650 meter (een uitschieter; in 6 van 7 jaren maar 350 m). Een andere vrouw broedde acht jaar aaneen in een gebied waarbinnen de nesten maximaal 625 uit elkaar lagen (twee maal zelfs op exact dezelfde plaats). Bij mannen werd een minder sterke plaatstrouw gevonden.

Ferrer M. & Morandini V. 2018. The recovery of Osprey population in the Mediterranean basin. Ibis 160: 923-925.

Genetisch lijken er geen grote verschillen te bestaan tussen populaties Visarenden uit Noord-Europa en in het Middellandse Zeegebied. Die laatste laten wel een ander dispersie- en trekpatroon zien, waarbij de adulte vogels in de buurt van hun broedgebied overwinteren en juvenielen daar niet ver vandaan zwerven; de noordelijke populaties overwinteren allemaal ten zuiden van de Sahara. De noordelijke jongens zijn bovendien boombroeders met een zekere voorkeur voor zoetwatermoerassen. De Mediterrane vogels houden van zout, en broeden vooral op kliffen (mijden bomen als nestplaats). Dat zou aanleiding kunnen zijn om voorzichtig te zijn met het overplanten van noordelijke Visarenden naar de Middellandse Zee. De huidige auteurs vinden deze verschillen echter niet groot genoeg (of vallend binnen de normale variatie) om níet over te gaan tot translocatie van noordelijke vogels naar het Middellandse Zeegebied. Het bekende gemodder van biologen, waar de een dit vindt, de ander dat. Allemaal met voorbijzien van wat de werkelijkheid zonder menselijk ingrijpen te bieden heeft, maar uiteraard wel weer met de beste bedoelingen (redden van zielige populaties). (mferrer@ebd.csic.es).

Hart LA., Wreford E.P., Brown M. & Downs C.T. 2018. Hunting flight speeds of five African raptors. Ostrich 89: 251-258.

Met behulp van dataloggers werd de jachtsnelheid van Lannervalken, Slechtvalken, Zwarte Haviken, Afrikaanse Havikarend en Jakhalsbuizerd gemeten. Overeenkomstig de verwachting bleken de kortvleugelige soorten met groot vleugeloppervlak aanmerkelijk trager te zijn dan de langvleugelige valken: gemiddelde en maximale snelheid waren voor Lanners resp. 57, 55 en 60 km/uur versus 140, 100 en 107 km/uur. Voor Slechtvalken was dat resp. 76, 78, 60 en 127 km/uur versus 106. 110, 103 en 195 km/

uur. De Zwarte Haviken hadden een gemiddelde vliegsnelheid van 25, 23, 23, 40 en 41 km/uur, tegen maximale snelheden van 47, 54, 68 en 64 km/uur. Bij de Afrikaanse Havikarend was dat resp. 41 en 64 km/uur, bij de Jakhalsbuizerd resp. 22 en 48 km/uur. De mate van versnelling en vertraging verschilde niet tussen de soorten. (downs@ukzn.ac.za).

Hubálek Z. *et al.* 2018. Mortality of Goshawks (*Accipiter gentilis*) due to West Nile Virus Lineage 2. Vector-born and Zoonotic Diseases 18: 624-627.

In 2017 bleken twee in gevangenschap gehouden (en gestorven) Haviken in Tsjechië het West Nijlvirus onder de leden te hebben. Deze vogels passen in het beeld van de westwaartse oprukking van dit virus door Europa. Het virus is al aangetroffen in Oostenrijk, Slowakijë en Hongarije.

Jiménez-Franco M.V. *et al.* 2018. Nest sites as a key source for population persistence: A case study modelling nest occupancy under forestry practices. PLoS One 13(10): e205404.

Een studie in bossen in ZO-Spanje liet zien dat bescherming van nestplekken, ongeacht of die op dat moment bezet waren of niet, van cruciale betekenis zijn bij het instandhouden van populaties van (in dit geval) Buizerd, Havik en Dwergarend. In perioden zonder houtoogst bleef de stand van deze soorten stabiel, maar bij kaalkap van 50-70 jarig bos nam de stand geleidelijk af (en nog sterker bij kaalkap van 40-jarig bos). Zonder daadwerkelijke bescherming van nestplekken bleek kaalkap funest te zijn voor populaties. Er wordt dan ook aangedrongen op bescherming van nestplekken, let wel: óók als die niet bezet zijn, om op die manier de nadelige effecten van kaalkap te bufferen. Misschien iets voor de Nederlandse bosbeheerder om in zijn oren te knopen. (maria.jimenez@umh.es).

Kenward R.E. *et al.* 2018. Resource-area-dependence analysis: inferring animal resource needs from home-range and mapping data. PLoS One 13(101): e206354.

Met een nieuwe analysetechniek is het benodigde leefgebied voor Buizerds berekend aan de hand van gegevens verkregen via satellietzenders. In Engeland hebben Buizerds 0.54 ha aan ruige grond nodig in het centrum van hun activiteitsgebied, plus nog eens 14 ha (spreiding 11-17 ha) aan graslanden. De helft van de vogels had ook nog 0.41 ha suburbaan gebied nodig nabij het centrum van hun activiteitsgebied. (emarrau@ita.br).

Literák I., Horal D.,Alivizatos H. & Matusik H. 2017. Common wintering of black kites (*Milvus migrans migrans*) in Greece, and new data on their wintering elsewhere in Europe. Slovak Raptor Journal 11: 91-102.

Vanaf 2000 overwinteren er in Griekenland steeds meer Zwarte Wouwen; op twee plekken met enkele dozijnen, op vier andere plekken met tót tien exemplaren. Dat beeld past in de rest van Zuid-Europe, waar forse aantallen overwinteraars bekend zijn van Frankrijk, Zwitserland en Croatië tot Turkije (in dat laatste land minstens 7500 in 2011) en Oekraïne. Of dat echt ligt aan de verminderende kwaliteit van de Sahel, zoals wordt gesuggereerd, is onbekend. Of anders aan klimaatverandering? Wie zal het zeggen. Feit is dat diverse trans-Sahara trekkers hetzelfde gedrag vertonen. (literaki@vfu.cz).

McInerny C.J. & Shaw K.D. 2018. The honey-buzzard in Scotland: a rare, secre-

tive and elusive summer visitor and breeder. The Glasgow Naturalist (online 2018) 27(1): 7 pp.
In Noord-Schotland werden in 1977-2004 11 locaties met broedende Wespendieven gevonden, goed voor 45 broedpogingen (42 succesvol; 79 vliegvlugge jongen namelijk 7x 1, 33x 2 en 2x 3 jongen). In Centraal-Schotland produceerden 5 paren in 2016 zeven jongen; in 2017 zeven paren met acht jongen. De totale populatie in Centraal-Schotland wordt op 49 vogels en 17 territoria geschat. Het lijkt erop dat de populatie hier in een stijgende lijn zit, want in eerdere jaren werden bij eenzelfde inspanning minder vogels geteld. De totale populatie in Schotland bedraagt 40-60 paren. Diverse niet-broedende Wespendieven zijn bekend uit Centraal-Schotland. Vertrek vindt plaats vanaf eind augustus, de adulte eerder dan de juveniele.
Meyburg B.-U., Paillat P., Meyburg C. & McGrady M. 2018. Migration of a Peregrine Falco *Falco peregrinus calidus* from Saudi Arabia to Cape Town as revealed by satellite telemetry. Ostrich 80: 93-96.
Een in Saoedi-Arabië gevangen Slechtvalk werd gekocht en van een satellietzender voorzien in najaar 1995. De vogel vloog door naar Zuid-Afrika, en legde daarbij 6346 km af, gemiddeld 288 per dag. (mikejmcgrady@aol.com).
Noga M., Vadel L. & Slobodník R. 2017. Review and summary of red-footed falcon (*Falco vespertinus*) observations during migration periods in Slovakia. Slovak Raptor Journal 11: 51-67.
De laatste jaren, vooral vanaf 1986 (en helemaal na de muizenuitbraak in 2014), worden er in Slovakije steeds meer Roodpootvalken op trek gezien. Dit wordt toegeschreven aan de recente toename van de broedpopulatie in Hongarije, maar een aannemelijker verklaring – stijging van het aantal waarnemers – wordt niet eens genoemd. (dravce@dravce.sk).
Nosazeogie E., Tende T. & Monadjem A. 2018. Hooded Vultures *Necrosyrtes monachus* nearly extirpated from Edo State, Nigeria: a report on the avian scavenger community. Ostrich 89: 265-273.
Bij het afzoeken van 13 steden in Edo State in Zuid-Nigeria werden nauwelijks nog Kapgieren aangetroffen, in het verleden een algemene gierensoort in het onderzochte gebied, terwijl toch de dichtheid van aaseters positief was gecorreleerd met mensendichtheid. De sterke afname van de Kapgier was niet zichtbaar bij een lokale kraaiensoort (Pied Crow) noch bij de Geelsnavelwouw. Op slaapplaatsen werden meer Kapgieren geteld dan bij abattoirs of op dumpplekken. Die slaapplaatsen zaten meestal op plekken waar menselijke verstoring ontbrak. Mogelijk wordt de afname veroorzaakt door de vraag naar delen van gieren door medicijnmannen; een aanwijzing hiervoor zou kunnen zijn dat Kapgieren redelijk mensenschuw waren (maar helaas niet gekwantificeerd). Een afname als in Edo State is bijna overal in Afrika zichtbaar onder gieren.
Pankowski F. *et al.* 2018. Fatal gunshot injuries in the common buzzard *Buteo buteo* L. 1758 – imaging and ballistic findings. Forensic Sciene, Medicine and Pathology 14: 526-530.
Een illgeaal geschoten Buizerd in Polen wordt in detail geanalyseerd wat betreft kogelbaan, verwondingen, type munitie en afstand van waarop het schot werd gelost.

Helaas werd de dader niet in zijn kraagje gevat.

Rijn S. van 2018. Broedende Rode Wouwen in Nederland in 1976-2017. Limosa 91: 3-15.

Afgezien van incidentele broedgevallen in de jaren zeventig, tachtig, negentig en tweeduizend was de Rode Wouw als broedvogel de facto afwezig in Nederland. Pas in de jaren 2010 kwam daar verandering in: jaarlijks broedgevallen, een stijgende lijn (naar 14 in 2017). De kern van het Nederlandse broedgebied ligt in Twente en Achterhoek, wat minder in Zuid-Limburg. De start van de eileg van17 paren varieerde tussen 30 maart en 26 mei, met een gemiddelde van 17 april. Late starters brachten minder jongen groot dan vroege. De aarzelende toename loopt parallel met positieve ontwikkelingen in Duitsland en België, waarvandaan mogelijk zwervers Nederland hebben gekoloniseerd. De verdere ontwikkeling hangt nauw samen met hoe het boerenland beheerd gaat worden, en met het misbruik van gif; dat laatste heeft lange tijd succesvolle vestiging in Nederland gefnuikt. (stefvanrijn@live.nl).

Tulis F. *et al.* 2017. Diet composition of syntopically breeding falcon species *Falco vespertinus* and *Falco tinnunculus* in south-western Slovakia. Slovak Raptor Journal 11: 15-30.

Roodpootvalken hadden een overwegend insectivoor diet, aangevuld met veldmuizen (maar de muizenpiek in 2014 resulteerde niet in meer muizen in het diet). Torenvalken moesten het vooral hebben van veldmuizen, maar niet in 2016 (2 jaar na grote muizenpiek; vooral insecten). Beide valkensoorten bestreken en breed scala van soorten en soortgroepen als prooi, maar Torenvalken waren wat flexibeler.

Vandewaerde H. 2018. Plan Kiekendief: nieuw momentum voor akkervogelbescherming in Vlaanderen. Natuur.oriolus 84: 101-106.

Door slim beheer willen Vlaamse natuurbeschermers een gebied van 360 ha op de taalgrens in de Leemstreek aantrekkelijk maken voor Grauwe Kiekendieven: er bestaat zelfs een streefgetal van 9-12 broedparen! Ik ben benieuwd.

Zeiler J.T. 2018. The white-tailed eagle (*Haliaeetus albicilla*) in the Netherlands: changing landscapes, changing attitudes. Archaeol. Anthropol. Sciences doi. org/10.1007/s12520-0600-3.

Aan de hand van resten gevonden tijdens opgravingen blijkt de Zeearend al vele eeuwen aanwezig in Nederland, met vele vondsten uit het meso-neolithicum (8500-5300/5300-2000 BC), weinig uit de Brons- en IJzertijd (2000-800/800-15 BC) als de invloed van mensen op het landschap sterk toeneemt, redelijk wat in de Romeinse Tijd (15 BC-400 AD, misschien door ontstaan van vuilstorten en als symbool van kracht gewild), redelijk wat uit de Middeleeuwen (400-1500 AD) wanneer de mensenpopulatie eerste afneemt, later toeneemt met navenante invloed op het landschap, en tenslotte – na 1500 AD – een sterke vervolging vanaf de 17de eeuw, die uiteindelijk uitmondt in effectieve bescherming in de late twintigste eeuw. Dat laatste, in combinatie met uitbanning van zware gifsoorten, resulteerde uiteindelijk in de huidige Europese toename en vestiging als broedvogel in Nederland.